

**KİTAP DEĞERLENDİRME / BOOK
REVIEW**

Neil Faulkner, *ROMA:
KARTALLARIN İMPARATORLUĞU*,
Çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap,
İstanbul 2015, 352 s. ISBN: 978-
605-172-097-5

Fatih İNAN

Araştırma Görevlisi, KTÜ Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü, Trabzon,
fatihinan61@gmail.com.

Roma Tarihi, MÖ VIII. yüzyıldan MS V. yüzyıla değin varlığını devam ettiren hatta Doğu Roma ile birlikte düşünüldüğünde 2000 yılı aşkın bir süre dünya üzerinde hâkimiyet sürdüren bir imparatorluğun tarihidir. Dünya tarihinde en uzun süre varlığını devam ettiren bir imparatorluk olarak Roma, dünya tarihinin ve medeniyetinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. İtalya Yarımadası'nda doğmuş ve buranın jeopolitiğinden faydalanarak Akdeniz havzasında genişlemiş olan Roma, uygarlığını eski çağ dünyasının bilinen Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarında yaymıştır. Dünya tarihinde Roma'nın yeri ve önemi, yalnızca varlığını sürdürdüğü uzun döneme ve tüm Akdeniz coğrafyasında tarihte ilk ve son kez kurduğu siyasal mekân birliğine değil, bununla birlikte devlet olarak yaptığı etkilere, uygarlık ve kültür başarılarına da bağlı bulunmaktadır. Tam Devlet kavramını ve etnik temele dayalı bir birliği değil vatandaşlık ilkesi ile hukuki bir birliği dünyaya miras bırakan Roma tarihi hakkında dünyanın farklı yerlerinde birçok eser yayınlanmıştır. Bu eserlerden biri

de İngiliz arkeolog ve tarihçi Neil Faulkner tarafından 2008 yılında kaleme alınmış olan *Rome: Empire of the Eagles* adlı çalışmadır. Çağdaş Sümer tarafından İngilizceden tercüme edilen kitap, 2015 yılının Ekim ayında Yordam Kitap tarafından okuyucuya sunulmuştur.

Roma tarihine farklı bir açıdan yaklaşan eser; teşekkürler, giriş, eski çağ para birimleri üzerine not, öndeyiş, beş bölüm, zaman çizelgesi, kaynakça, bibliyografik notlar ve dizin kısımlarından oluşmaktadır. *Teşekkürler* kısmında (9-10) Faulkner, eserini yazarken taslaklarını okuyarak eleştirilerde bulunan kişiler ve öğrencilerine teşekkürlerini iletmektedir. *Giriş* kısmında (11-14) Roma dünyası üzerine sorular soran yazar, Roma ile günümüz “Amerika İmparatorluğu” arasında yapılan karşılaştırmalara değinerek, bir Marksist olarak konuya farklı bir açıdan yaklaştığını belirtmektedir. Dinamik bir askeri emperyalizmden ve özünde bir gasp sisteminden hareket ettiğini iddia ettiği Roma hakkındaki bilgilerini kanıtlara dayalı olarak bir kitaba dönüştüren yazarın ortaya koymaya çalıştığı öngörü, yoruma dayalı bir anlatı, anlamlı, kanıtlara saygı gösteren ve neyin neden olduğuna dair makul bir hikâyedir. Bugün dünyada bazı büyük güçlerin demokrasi ve özgürlük için yaptıklarına benzer uygulamaların Roma döneminde de yapıldığını aktaran yazar; yalanların barış, yasa ve uygarlığı vurguladığını, gerçekliğinse azınlığın zenginleşmesi için katliam ve yağma olduğunu aktararak “bu kitabın konusu da işte bu gerçekliktir” demektedir.

Eski çağ para birimleri üzerine not kısmında (15-34); Roma İmparatorluğu’nda kullanılan para birimleri, bu paraların hangi madenlerden oluştuğu ve Roma askerlerinin aldıkları yıllık maaşlar aktarılarak, Roma askerlerinin aldıkları yıllık maaşların günümüz para birimlerinden pound ve dolar cinsinden karşılıkları verilmektedir. Yine bu kısma Roma’nın MÖ VII. yüzyıldaki ilk günlerindeki durumdan tarihi gelişim sürecini takip ederek MS 5. yüzyıla kadar alakalı olduğu coğrafyaları gösteren 12 farklı harita

eklenmiştir. *Öndeyiş* kısmında (35-42) Romalıların kökenlerine, nereden geldiklerine, biz kimiz sorusuna cevap aradıklarına ve buradan hareketle kendi kuruluş efsanelerini oluşturduklarını ifade eden Faulkner, Roma'nın kuruluşuyla ilgili ilk olarak hangi kaynaklarda bilgiler bulunduğunu söyleyerek kuruluş hikâyesini anlatır. Ardından Aenas, Romulus ve Roma krallarının hikâyeleri, geçmişte olanların gerçek bir anlatısı olarak değil, dünyaya ilişkin dini anlayıştan temelini alan emperyal düşüncenin saygı duyulan metinleri olarak yorumlamaktadır. Antik Roma'nın mit tarihini, büyük bir şehir haline gelmesinden sonra, zamanın başlangıcındaki boşluğu doldurmak üzere oluşturulmuş "icat edilmiş bir gelenek" olarak belirten yazar, mitler yoluyla Antik Roma'nın düşünce dünyasını kavrayabileceğimizi ifade eder. Roma'nın erken tarihine yapılan yolculukta mitlerle ve yazılı belgelerle yürürken bize rehberlik edenin ise arkeoloji olduğu vurgular.

Emperyal Bir Şehir Devletinin oluşumu, MÖ 750-367 Civarı başlığını taşıyan birinci bölüm (43-77), Roma şehrinin kuruluş aşaması ve kurulduğu coğrafya anlatılarak başlanır. Tiber Nehri kenarında kurulan şehrin içerisinde ve etrafındaki bölge olan Latium'da toprağın geçim imkânı sunduğu her yer MÖ VIII. yüzyıla gelindiğinde Latince konuşan yerleşimciler tarafından işgal edildiğini aktaran Faulkner, daha sonraki kuşaklar tarafından bölgenin tanrılarca kutsandığına inanıldığını ifade eder. Latium'da yaşayanların giderek karmaşıklaşan toplumsal yapısını anlatarak, bu toplum için dinin çok önemli olduğuna ve sürekli eklenen yeni tanrılarla genişleyen bir panteona sahip olduğuna değinir. MÖ VII. yüzyıla kadar şefler tarafından yönetilen kabile topluluğu şeklinde olan Romalıların, Etrüsk askeri emperyalizmi içerisine girdikten sonra bu yapısından sıyrıldığını belirtir. Zenginlik, güç ve kültür açısından Latinlerden oldukça ileri olan Etrüsklerin birçok şehir kurduğu nakleden yazar, Tarquinius Priscus'un Roma'yı biçimsel anlamda kuran kişi olduğu ve

Roma'yı şehre, köylüleri yurttaşlara ve kabile şefliğini monarşik bir şehir devletine dönüştürme sürecini başlatan kişi olduğunu ifade eder. Roma köylülerden arınarak zanaatkârlar, tüccarlar, işçi ve şehir elitlerinin bulunduğu tüketici bir şehre dönüşürken, Roma ordusu ve buna bağlı olarak Roma siyasi kurumlarının da genişlediğine değinir. Mülkiyetin, askeri hizmetlerin ve siyasi iktidarın iç içe geçtiği Roma'da, Erken Cumhuriyet döneminde Tabakalar Mücadelesi'ni ortaya çıkaran toplumsal çelişkileri açıklayarak, Orta Cumhuriyet ile birlikte dış fetihlerin soylular, sıradan halk ve devlet için ne demek olduğunu anlatır.

İkinci bölüm (78-131) *Bir Süper Gücün Yükselişi MÖ 343-146* başlığıyla Merkezi İtalya'nın fetih sürecinde gerçekleşen Latin Samnit savaşları anlatılarak başlıyor. Latium'dan ilerlemeye başlayan Roma'nın yüzyıllar içerisinde nasıl genişlediği, koloniler kurularak Samnitleri nasıl çevrelediği ve süper güç olma yolunda yaptığı faaliyetler Faulkner tarafından doyurucu bir şekilde aktarılmaktadır. Roma MÖ 4. yüzyılın sonlarında gerçekleşen siyasi ve askeri değişimlerle korkunç bir güce ve kararlılığa sahip askeri bir emperyalizme dönüştüğünü kaydeden yazar, Pyrrhus Savaşları'nı anlatırken Hellenistik kültürden ve Yunan şehir devletlerinin yapısı hakkında açıklamalarda bulunur. Ana şehirler örnek alınarak kurulan Yunan polislerinin olumlu ve olumsuz yanlarını, siyasi organizasyonlarını aktararak, Roma'nın Yunanistan coğrafyasında ilerlerken ısrarla oligarşiyi, düşmanlarının da ısrarla demokrasiyi desteklediğini vurgular. MÖ 264-202 yılları arasında Kartaca ile yapılan Birinci ve İkinci Pön Savaşları anlatımıyla devam ederek, Roma'nın ilerleyişinin devam ettiğinden, bu sırada Hannibal'in yaşattığı tehlikeli durum ve bunun Roma'yı nasıl titretip kendine getirdiğinden bahseder. Pön Savaşları'ndan galip ayrılan Roma'nın önünde onunla mücadele edecek güçte bir tehdit kalmadığını, ancak Roma'nın kârlı olduğu için savaşmayı tercih ettiğini ve bu yüzden askeri seferberliğin Pön Savaşları'na benzer bir

düzeyde devam ettiğini anlatır. Akdeniz'in fethi sürecinde yapılan Makedonya Savaşları ile devam eden bu bölümde yazar, Roma askeri geleneğinin ve lejyonların nasıl oluştuğundan bahsederek, askeri birliklerin savaşlardaki artılarını Pön Savaşları ile Makedonya Savaşları'nda kullanılan teknikleri karşılaştırarak verir. Faulkner, MÖ II. yüzyılın ortalarında Roma askeri emperyalizminin en üst noktasına ulaştığını; hâkim sınıfın sahip olduğu üstün gücün Akdeniz halklarını neredeyse istediği gibi talan edebilmesini mümkün kıldığını; fakat içeride toplumun bazı kesimlerinin inanılmaz derecede zenginleşip *luxiria*'sıyla gösteriş yaparken, askerlik hizmeti ve tarımdaki bunalımın pek çok yoksul yurttaşı mahvettiğini anlatarak bölümü sonlandırır.

Roma Devrimi MÖ 133-30 başlığına sahip üçüncü bölüm (132-203), Craccus'un reform faaliyetlerini anlatarak başlıyor. Savaşlarla genişleyen Roma Cumhuriyeti içerisinde birçok sorunla birlikte büyüdüğünü kaydeden yazar, askeri faaliyetler sonucu toprak bölünmelerinin değiştiği, köle isyanları, asker celbi ve iç güvenlik sorunlarının yaşandığı ve Tabakalar Mücadelesi dönemindekine benzer bir kargaşa durumunun ortaya çıktığını aktarır. Böylesi karışık bir ortamda gerçekleştirilen reform hareketlerini devrimci sınıfı olmayan bir devrim hareketi olarak değerlendirerek, hareketin bu denli uzun sürmesini ve kaotik olmasını bu nedene bağlar. Faulkner, Marius döneminde yapılan askeri reformlar yani profesyonel disiplini, taktik esnekliği olan yeni lejyonlar ile Roma ordusu zirve noktasına ve 300 yıl sürecek olan bir askeri hâkimiyet dönemine hızla yaklaştığını ifade eder. Şan ve şöhret peşinde doğuya yönelen Sulla'nın MÖ 88'de Mithridates'e üstünlük sağladıktan sonra Roma'daki iç çekişmelerden dolayı geri dönerek Diktatör ilan edildiğini ve Halkçı partiyi gerici bir darbeye ezdiğini ifade ederek; Geç Cumhuriyet krizinin, siyaseti militarize ettiğini ve orduların gericilikle reform arasında belirleyici hale geldiğini kaydeder. Pompeius dönemini yükselen güneş olarak sunan yazar, bu dönemde İspanya'da,

Roma içlerinde ve Asia Minor'da Pontos Kralı VI. Mithridates ile Yahudilerle ve korsanlarla yapılan faaliyetlerden bahsederek, Roma'nın dünyaya barış ve düzen getirdiği inancının çok yaygın bir yanlış düşünce olduğunu ifade etmektedir. Bu yanlış düşüncenin temellerini Roma mitlerine dayandırarak, aslında Geç Roma Cumhuriyeti'nin yırtıcı saldırganlığının dünyayı şiddete ve kaosa sürüklediğine dikkat çeker. Bu bölümün son kısmında Birinci ve İkinci *Triumvir*'liği anlatan Faulkner, Caesar'ın diktatörlüğüne değinerek Birinci *Triumvir*'liğin Cumhuriyetin sonunu ve *Principatus*'un doğumunu müjdeleyen geçici bir yönetim olarak görmektedir. İkinci Triumvirlik dönemi başında Cumhuriyetin öldüğü fakat gömülmediğini vurgulayarak, Cumhuriyetçi ayaklanmaların bastırılmasını ve Octavianus'un tek başına başa geçtiği MÖ 30 yılına kadarki olayları anlatarak Roma devriminin nasıl tamamlandığını bizlere aktarır.

Dördüncü bölüm (204-254) *Pax Romana MÖ 30-MS 161* başlığını taşımaktadır ve Cumhuriyetin yıkılmasıyla ortaya çıkan İmparatorluk devrinde Oktavianus'un Augustus ismini alarak başlattığı askeri, kurumsallaşma ve imar faaliyetleri anlatılarak başlanmaktadır. Augustus'un kurduğu devlet-ordu düğümü ve vergi ödeme döngüsünün MS 5. yüzyıla kadar Roma İmparatorluğu'nun temel ayırt edici özelliğini oluşturduğunu ifade eden Faulkner, Augustus'un askerlere ve yurttaşlara dağıttığı yüksek meblağların, büyük inşaat ve tapınak projeleri için yapılan harcamaların ancak süreklileşmiş bir savaşla karşılanabildiğini belirtmektedir. Bu dönemde tüm orduların sınırlarda bulunduğu ve kazanılan topraklar bakımından Augustus'un, Roma'nın en büyük imparatorluk kurucusu olduğuna değinerek, MS 9'a gelindiğinde Roma'nın bütün tarihin etrafında döndüğü merkezi bir eksenden başka bir şey olmadığını, imparatorluğun en yüksek noktasına ulaştığını ve bu andan itibaren tarihsel yörüngesinin düzleşip genişlemesinin son bulacağını yani artık doğal sınırlarına

ulaştığını ifade eder. Iulius-Claudius hanedanı dönemiyle devam eden yazar, saray içi hizipleşmeler ve entrikalar sonucu değişen imparatorları, imparatorluğun pekişmesi için karşıtların bir şekilde ortadan kaldırılmasını ve lüks tüketimin karşılanması için yeni seferler ve savaşlarla geçtiğini anlatır. Ancak aşırı sömürünün beraberinde iç isyanları da getirdiğini söyleyerek, Iulius-Claudius hanedanı uçuruma giderken Roma İmparatorluğu'nu da peşinden sürüklediğini kaydeder. MS 66-70 krizini aşan Flavius Hanedanı'nın ilk zamanlarında düzen ve disiplin yeniden sağlanarak Britania, Germania ve Doğu'da yapılan faaliyetlere değinen Faulkner, MS 80'lerin ortalarında Daci Kavmi'nin Roma'yı yenmesi ve Roma topraklarını istilasıyla devletin tekrar iç çekişmelere düştüğünü aktarmaktadır. Kısa bir Altın Çağ alt başlığıyla Traianus, Hadrianus ve Antonius Pius dönemlerinde imparatorluğun başarıları, yaptıkları mücadeleler kitabın hacmi dâhilinde olabildiğince detaylı bir şekilde anlatarak, Roma'nın gelişmesinin son bulduğu ancak geri çekilmenin henüz başlamadığı belirtir.

Batı Roma İmparatorluğu'nun Gerileyişi ve Çöküşü başlığını taşıyan beşinci ve son bölüm (255-329), Marcus Aurelius, Commodus ve Septimus Severus dönemlerinin olayları anlatılarak başlıyor. İmparatorluk aşırı genişlemiş, artık daha fazla savaş ve yağmayla beslenemeyen, küresel jeopolitik dengede ağır ağır çöken ve Hannibal zamanından bu yana görülmemiş ölçekte bir istila hareketiyle karşı karşıya olduğunu aktaran Faulkner, MS III. yüzyılın başlarında imparatorluğun her zamankinden daha güçlü görüldüğünü ifade etmektedir. İç isyanların sona erdiğini, Parthların ezildiğini, Kuzey Mezopotamya'nın ilhak edildiğini, ordunun genişleyip profesyonelleştiğini, hazinenin dolu olduğunu ancak buna karşın imparatorluğun biçimsiz bir forma kavuştuğunu belirterek, Roma'nın durumunu "parçaları dengesiz ve ayarsızdı, kolları ve bacakları kururken kafası şişiyordu" şeklinde değerlendirmiştir.

Kuzey'den gelen barbar akınları ve Doğu'da Sasaneler'in doğuşuyla jeopolitik güç dengesinde önemli değişiklikler olduğunu ifade eden yazar, bu gelişmelerle bağlantılı olarak idarenin doğu batı olarak ayrılması gibi imparatorluğun içerisinde yaşanan gelişmeleri anlatmaktadır. Ayrıca Faulkner, Hıristiyanlığın İmparator Constantinus tarafından kabul edilmesine kadar olan gelişmeleri de değerlendirmektedir. Antik kaynaklar ve arkeolojik buluntularla desteklenerek Geç İmparatorluk Dönemi'nde yaşanan, şehir ve kır hayatında görülen gerilemeyi de kaydederek; tarımda, yapılan inşaat faaliyetlerinde ve dolayısıyla nüfusta meydana gelen değişiklikleri detaylandırmaktadır. Got saldırılarıyla ciddi darbe alan, 395 yılında Theodosius'un ölümüyle bir daha birleşmemek üzere Doğu ve Batı Roma olarak ikiye bölünen, German ve Hun akınlarıyla siyasi, askeri, ekonomik, psikolojik ve demografik güç kaybeden Batı Roma'nın durumunu anlatan Faulkner, MÖ 753 yılında Roma'da başlayan hikâyenin, MS 476 yılında yine aynı yerde sona erdiğini kaydederek anlatısını noktalamıştır.

Roma: Kartalların İmparatorluğu isimli kitap *Zaman Çizelgesi* (330-340), *Kaynaklar* (341-342), *Bibliyografik Notlar* (343-347) ve *Dizin* (348-352) kısımlarıyla son bulmaktadır. Ayrıca kitabın 240. ve 241. sayfaları arasında Roma'nın var olduğu tarihi süreç zarfında edindiği kültür envanterine ait görsellerin bulunduğu kuşe kâğıda basılmış 32 levhalı bir kısım yer almaktadır.

Genel olarak bakıldığında Neil Faulkner, ilgili dönemlerin kaynaklarına dayanarak açık, anlaşılır, ilgi uyandıran farklı bir Roma değerlendirmesi sunmaktadır. Faulkner'in anlatısının askeri güç, büyük askeri liderler ve varlıklı egemen sınıflar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Eserinin oldukça iyi detaylandırmış olan yazar, Roma'nın acımasız bir savaş makinesi, soygun ve şiddetle ele geçirdiği insanların varlıkları, kanı ve köleleriyle beslenen bir sömürü devleti olduğunu iddia etmektedir. Kitabının başında belirttiği gibi yorumlarının tartışmaya açık

olduğunu söyleyen Faulkner, Roma yanlısı propaganda ile militarist ve emperyalist gücün talancı doğasını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca verdiği bilgileri modern bilimsel bir perspektifle dikkatlice yapılan araştırmalara dayandırarak, Roma'nın Batı medeniyetine yaptığı katkıları farklı bir pencereden analiz etmektedir.